

Skilda världar

Trettioåtta kapitel om politik, medier och samhälle

SOM-undersökningen 2007

SOM-rapport nr 44

Sören Holmberg och Lennart Weibull

(red)

MINSKAT FÖRTROENDE FÖR KÄRNKRAFTSINDUSTRIN

SÖREN HOLMBERG

SOM-mätningen hösten 2007 visar på ett mycket lågt förtroende för kärnkraftsindustrin – det lägsta på över tjugo år. Endast mätningen strax efter Tjernobylycka 1986 uppvisar ännu något sämre siffror. Då uppgav endast 36 procent av svarspersonerna att de hade ett mycket eller ganska stort förtroende för kärnkraftsindustrin. Hösten 2007 var motsvarande andel 39 procent, ned från 49 procent 2006 och ned från hela 58 procent så sent som 2004. Förtroendefallet har varit stort.¹

En tolkning är att olyckstillbud kostar på i form av minskat förtroende. Händelserna på Forsmarkverket sommaren 2006 och efterspelet i medierna sedan dess har sänkt svenska folkets tilltro till kärnkraftsindustrin mycket påtagligt. Ett stöd för en dylik tolkning är att uppfattningen om riskerna när det gäller ”en större olycka med radioaktivt utsläpp i ett kärnkraftverk i Sverige” också har ökat 2007 tillbaka till nivåer som vi inte sett på tjugo år. Den genomsnittliga riskbedömningen för en svensk reaktorolycka var 4,1 på en tio-gradig skala 2007. År 2006 var den 3,6. Senaste gången riskbedömningen för en svensk reaktorolycka var över 4,0 var 1986 och 1987 med värdena 4,8 respektive 4,4. Forsmarktillbudet har gjort svenska folket något mindre säkra på att kärnkraftsindustrin är att lita på och att de klarar säkerheten (Hedberg och Holmberg 2008).

En annan energiaktör som också tappat i förtroende under senare år är regeringen – ned från cirka 50 procent i början av 2000-talet till 42 procent 2007. Nedgången har inte nått några rekordnivåer dock. Regeringens förtroendesiffror var under 1990-talet flera gånger nere under 40-procentsnivån. De låga siffrorna på nittiotalet drabbade såväl borgerliga som socialdemokratiska regeringar. Det samma gäller idag. Förtroendesiffrorna när det gäller energi och kärnkraft var 2004 och 2005 lika låga för s-regeringen som siffrorna 2006 och 2007 var för alliansregeringen. Regeringens tappade förtroende i energisammanhang är uppenbarligen inte kopplat till partipolitiken (se tabell 1).

Men det är inte alla energiaktörer som förlorat i förtroende. Fem andra aktörer vars förtroende vi följt över tid har inte tappat i tilltro under senare år. Det gäller miljöorganisationer, som snarare fått ett något ökat förtroende, forskare, med ett fortsatt mycket högt förtroende, journalister och elbolagen, med ett fortsatt stabilt lågt förtroende, och statliga myndigheter med ett likaså fortsatt stabilt, men i detta fall ett medelhögt förtroende.

Tabell 1 Förtroende för olika aktörer inom energi- och kärnkraftsområdet. Andel svarspersoner i SOM-studierna som anger ett mycket eller ganska stort förtroende (procent)

fråga: ”Hur stort förtroende har Du för följande grupper när det gäller information om energi och kärnkraft?”

	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07
miljöorganisationer	57	65	63	64	61	64	69	68	65	71	67	59	59	65	59	55	61	61	60	60	65	64
kärnkraftsindustrin	36	46	47	49	58	52	45	48	42	45	45	41	52	53	52	54	52	55	58	47	49	39
regeringen	52	52	49	37	36	44	36	43	46	39	38	28	43	42	44	54	52	52	42	38	45	42
forskare	81	89	88	85	87	83	80	83	81	81	85	81	82	85	87	85	85	82	85	82	83	81
journalister	16	21	28	26	20	24	28	30	26	28	29	26	26	30	29	22	25	25	30	31	29	27
statliga myndigheter	40	40	44	35	36	38	36	45	42	41	40	33	45	47	56	58	60	59	57	56	58	56
elbolagen	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	29	27	--	26	24	21	23

Kommentar: Frågan innehåller också svarsalternativen ganska litet respektive mycket litet förtroende. Personer som ej besvarat förtroendefrågorna (mellan 4-10 procent genom åren) är inte medtagna i procentbasen. Ett – markerar att frågan ej ställts.

Det är alltså kärnkraftsindustrin och regeringen som tappat i förtroende i energi- och kärnkraftsfrågor under senare år, inte övriga energiaktörer. Övriga aktörer ligger kvar på sina tidigare höga eller låga förtroendenivåer.²

Nedgången i förtroendet för kärnkraftsindustrin har inträffat bland såväl anhängare som motståndare till kärnkraften och bland alla partiets sympatisörer. Minskningen har varit något mer påtaglig bland människor med en positiv attityd till att använda kärnkraften än bland kärnkraftsskeptiker, som redan tidigare hade ett lågt förtroende för kärnkraftsindustrin.

Forsmarkhändelserna och det minskande förtroendet för kärnkraftsindustrin kan också fått effekter på kärnkraftsopinionens utveckling i Sverige. Den positiva framgångsvinden för kärnkraften har stannat av sedan 2005. Andelen svenskar som vill använda kärnkraften i framtiden var 49 procent i SOM-mätningen 2007. Åren 2005 och 2006 var den på samma nivå (50 procent). Den snabba tillväxten i andelen personer som vill använda kärnkraften – från 26 procent 1999 till 50 procent 2005 – har planat ut. Någon ökning i andelen som vill avveckla kärnkraften kan dock inte noteras (se tabell 2 och figur 1). Det är snarast andelen utan åsikt som ökat något. Men i andra mätningar i SOM-studien kan vi spåra en viss försvagning i stödet för kärnkraften och en svag ökning i andelen som vill avveckla kärnkraften eller satsa mindre på den än idag (se tabell 3, och tabell 2 i Per Hedbergs kapitel).

När det gäller den uppblussande debatten om Sverige inte bara skall avveckla avvecklingsplanen utan också börja bygga nya kärnkraftsreaktorer har opinionsutvecklingen även här stannat upp. Andelen svenskar som 2007 vill satsa på fler kärnkraftsreaktorer i framtiden är en minoritet om 18 procent. Åren 2005 och 2006

var motsvarande andel 17 procent (se tabell 2). När vi med ett annat mätinstrument frågar om hur mycket Sverige bör satsa på olika energikällor i framtiden får vi ett liknande resultat. En minoritet vill satsa mer på kärnkraften och andelen ökar inte längre (17 procent 2007, 18 procent 2005 och 2006, se tabell 2 i Per Hedbergs kapitel).

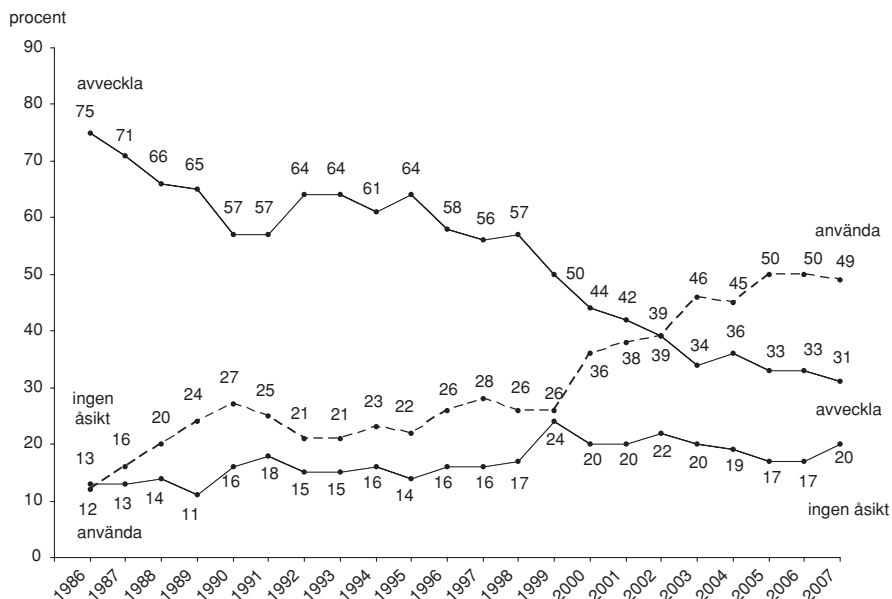
Tabell 2 Åsikter om kärnkraftens långsiktiga användning i Sverige (procent)

fråga: "Vad är din åsikt om kärnkraftens långsiktiga användning som energikälla i Sverige?"

åsikt	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
avveckla kärnkraften senast till år 2010/avveckla kärnkraften snarast	22	19	17	16	15	14	12	12	11	9	10	8
avveckla kärnkraften, men använd de kärnkraftsreaktorer vi har tills de har tjänat ut	31	32	40	34	29	28	27	22	25	24	23	23
använd kärnkraften och förnya efterhand kärnkraftsreaktorerna, men bygg inga fler	18	19	21	19	26	29	28	31	30	33	33	31
använd kärnkraften och satsa på fler kärnkraftsreaktorer i framtiden	6	7	5	7	10	9	11	15	15	17	17	18
ingen bestämd åsikt/ej svar	23	23	17	24	20	20	22	20	19	17	17	20
summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
antal personer	1779	1754	1740	1703	1704	1739	1777	1818	1774	1724	1629	3435
andel avveckla	53	51	57	50	44	42	39	34	36	33	33	31
andel använda	24	26	26	26	36	38	39	46	45	50	50	49
övertikt avveckla	+29	+25	+31	+24	+8	+4	±0	-12	-9	-17	-17	-18

Kommentar: Frågeformuleringen år 2000 – 2004 skiljer sig något åt från formuleringen åren 1996-1999. Svartalernativet "avveckla kärnkraften senast till år 2010" ändrades 2005 till "avveckla kärnkraften snarast".

**Figur 1 Avveckla eller använda kärnkraften på lång sikt?
Opinionsutvecklingen 1986–2007 (procent)**

Kommentar: Se tabell 2 för enkätfrågans utformning år 2007. Svarsalternativ 1-2 har definierats som "avveckla" medan svarsalternativ 3-4 klassificerats som "använda". Åren 1986-1997 respektive 1996-1999 användes delvis annorlunda enkätfrågor. I figur 1 används den äldre femdelade enkätfrågan för åren 1986 – 1997 och den nya fyrdelade därefter.

Tabell 3 Avveckla kärnkraften på lång sikt (procent)

påstående: "Sverige bör på lång sikt avveckla kärnkraften?"

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
mycket bra förslag	22	21	22	19	17	14	14	13	15	17
ganska bra förslag varken eller	25	23	22	21	23	19	19	20	22	22
ganska dåligt förslag	21	22	21	23	23	23	23	20	23	24
mycket dåligt förslag	16	16	18	17	17	20	20	21	18	17
ej svar	13	13	12	14	14	19	18	19	16	15
	3	5	5	6	6	5	6	7	5	5
summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
antal personer	3561	3503	1842	3638	3606	3675	3612	1724	1629	1666
andel bra förslag	47	44	44	40	40	33	33	33	37	39
andel dåligt förslag	29	29	30	31	31	39	38	40	34	32
övertikt bra förslag	+18	+15	+14	+9	+9	-6	-5	-7	+3	+7

Enligt kommunikationsvetenskaplig teori finns det ett samband mellan förtroende för budbärare och vilken framgång ett budskap har. Ju större förtroende en budbärare åtnjuter desto lättare har hon eller han att sälja in ett budskap eller att sälja en produkt. I vårt fall betyder det att vi förväntar oss ett samband mellan förtroendet för kärnkraftsindustrin och stödet för kärnkraften. Ju mer förtroende för kärnkraftsindustrin desto mer stöd till kärnkraften.

Tjuogoett års mätningar ger oss ett bra material att pröva teorin på. Det visar sig då, som så ofta vid empiriska prövningar, att sambanden inte är lika eleganta som i teorin. Förändringar i kärnkraftsindustrins förtroende är kopplade till svängningar i kärnkraftsopinionen men inte så entydigt som man kanske skulle förväntas sig utifrån kommunikationsvetenskapen. Resultaten visar att kärnkraftsindustrins förtroende och stödet för kärnkraften mätt under ett och samma år förändras parallellt i 43 procent av fallen, men förändras åt olika håll i 40 procent av fallen. I övriga 17 procent förblir förtroendet eller opinionen stabil samtidigt som den andra förändras, alltså bara delvis förskjutning i samklang. En teoriprovning med hela 40 procent på fel sida är inte direkt imponerande.

Men det är klart samtidiga effekter samma år är kanske att kräva för mycket. Om vi istället studerar eventuella effekter med ett års tidsförskjutning ger vi budbärar-teorin en andra chans. Och då visar det sig att passningen blir något bättre. Kärnkraftsindustrins förtroende år t har ett samband med stödet för kärnkraften år $t+1$. Sambandet är fortfarande inte speciellt starkt, men i 55 procent av fallen förskjuts opinionsstödet för kärnkraften i samma riktning som förtroendet för kärnkraftsindustrin fast ett år senare. I 25 procent av fallen förändras kärnkraftsopinionen i annan riktning än förtroendet för kärnkraftsindustrin och i resterande 20 procent förändras den ena men inte den andra.

En budbärarmodell med viss tidsförskjutning i effekten passar alltså bättre till data än en modell med mer omedelbara effekter. Men ingen av modellerna uppvisar särskilt starka samband. Många andra faktorer påverkar kärnkraftsopinionen vid sidan av förtroendet för kärnkraftsindustrin.

Social och politisk strukturering av kärnkraftsopinionen

Exempel på sådana påverkansfaktorer är människors socioekonomiska grupptillhörighet och politiskt-ideologiska åsikter. Kärnkraftsopinionen befinner sig inte i en egen sjö. Den är en politisk sakfråga bland andra och som sådan struktureras den av socioekonomiska faktorer och politiska omständigheter. Resultaten i tabell 4 visar hur kärnkraftsåsikterna är kopplade till ett antal centrala sociala och politiska variabler 2007.

Tabell 4 Avveckla eller använda kärnkraften på lång sikt efter olika sociala och politiska variabler i SOM-undersökningen 2007 (procent)

	avveckla	använd	ingen åsikt	summa procent	antal personer	övertikt avveckla
<i>kön</i>						
man	24	64	12	100	1635	-40
kvinnor	38	35	27	100	1800	+3
<i>ålder</i>						
15-30	36	36	28	100	676	±0
31-60	33	50	17	100	1689	-17
61-85	26	56	18	100	1070	-30
<i>utbildning</i>						
grundnivå	30	45	25	100	795	-15
mellannivå	28	51	21	100	1493	-23
universitet/högskola	37	51	12	100	1070	-14
<i>inkomst</i>						
mycket låg	37	35	28	100	582	+2
ganska låg	33	45	22	100	560	-12
medel	33	52	15	100	1049	-19
ganska hög	30	54	16	100	400	-24
mycket hög	26	62	12	100	589	-36
<i>bostadsort</i>						
landsbygd	34	48	18	100	492	-14
tätort	32	46	22	100	725	-14
stad	31	51	18	100	1620	-20
Stockholm/Göteborg/Malmö	32	50	18	100	533	-18
<i>vänster-höger dimension</i>						
klart till vänster	48	35	17	100	312	+13
något till vänster	41	45	14	100	809	-4
varken vänster eller höger	31	43	26	100	1045	-12
något till höger	23	63	14	100	809	-40
långt till höger	19	70	11	100	306	-51
<i>grön-grå dimension</i>						
klart åt det gröna hållet	52	35	13	100	678	+17
något åt det gröna hållet	33	49	18	100	1128	-16
varken grön eller grå	24	55	21	100	959	-31
något åt det gråa hållet	20	65	15	100	356	-45
klart åt det gråa hållet	14	72	14	100	123	-58

fortsättning

	avveckla	använd	ingen åsikt	summa procent	antal personer	övertikt avveckla
<i>partisympati</i>						
v	55	28	17	100	179	+27
s	30	47	23	100	1222	-17
c	42	45	13	100	189	-3
fp	22	63	15	100	284	-41
m	18	68	14	100	699	-50
kd	28	51	21	100	150	-23
mp	67	22	11	100	265	+45
sd	18	65	17	100	82	-47
övrigt parti	35	51	14	100	77	-16
inget parti	28	32	40	100	289	-4
<i>klimatförändring som hot mot miljön</i>						
inte särskilt stort hot	26	61	13	100	452	-35
ganska stort hot	35	51	14	100	517	-16
mycket stort hot	43	40	17	100	599	+3
<i>kärnavfallshantering som hot mot miljön</i>						
inte särskilt stort hot	13	78	9	100	424	-65
ganska stort hot	37	47	16	100	670	-20
mycket stort hot	53	30	17	100	471	+23
<i>tillåta uranbrytning i Sverige</i>						
ja	7	90	3	100	338	-83
nej	67	24	9	100	466	+43
samtliga	31	49	20	100	3435	-18

Kommentar: Intervjufrågan om kärnkraften redovisas i tabell 2. Resultaten gäller för år 2007. Hushåll med inkomster mellan 0 – 200 000 kr har kategoriserats som mycket låg, mellan 201 000 och 300 000 kr som ganska låg, mellan 301 000 – 500 000 kr som medel, mellan 501 000 – 600 000 kr som ganska hög och mer än 601 kr som mycket hög. Måttet på den gröna dimensionen bygger på en fråga om ett miljövänligt samhälle. Frågan är formulerad som ett förslag där svarspersonerna omdöms bedöma om förslaget är mycket bra, ganska bra, varken bra eller dåligt, ganska dåligt eller mycket dåligt. Frågeformulering var: "Satsa på ett miljövänligt samhälle även om det innebär låg eller ingen tillväxt". Skalan från "mycket bra förslag" till "mycket dåligt förslag" har i tabellen omtolkats till ytterpunkter på en grön-grå dimension där "mycket bra förslag" motsvarar "klart åt det gröna hållet" och "mycket dåligt förslag" motsvarar "klart åt det gråa hållet". Människors vänster-högerideologi har mätts med en självklassificeringsfråga. Frågan om klimatförändringarnas hot mot miljön löd: "Hur stort hot mot miljön anser Du klimatförändringar är. Svartalernativet utgjorde av en skala från 1 – 10 där 1 står för mycket litet hot och 10 för mycket stort hot. I tabellen har svar från 1 till 7 slagits samman till "inte särskilt stort hot", 8 – 9 till "ganska stort hot" och 10 till "mycket stort hot". Frågan om kärnavfallshantering som hot mot miljön löd: "Hur stort hot mot miljön anser Du hanteringen av kärnkraftens högaktiva avfall är?". Svartalernativet utgjorde av en skala från 1 – 10 där 1 står för mycket litet hot och 10 för mycket stort hot. I tabellen har svar från 1 till 5 slagits samman till "inte särskilt stort hot", 6 – 9 till "ganska stort hot" och 10 till "mycket stort hot".

De mönster som framträder är inga nyheter. I de flesta fall känner vi igen dem ända sedan folkomröstningen 1980 (Holmberg och Asp 1984). Det är fortfarande kvinnor, unga, landsbygdsbor och låginkomsttagare som är mest för att avveckla kärnkraften i Sverige. Mest positiva till att använda kärnkraften är män, äldre, stadsbor och höginkomsttagare. Flera av åsiktsskillnaderna mellan olika grupper är förhållandevis stora. Bland män exempelvis vill 64 procent använda kärnkraften långsiktigt mot endast 35 procent bland kvinnor. Åldersskillnaderna är också stora. Bland de äldsta mellan 61-85 år vill 56 procent använda kärnkraften på lång sikt. Motsvarande andel bland de unga mellan 15-30 är endast 36 procent. Yttergrupperna är ”unga tjejer” som vill avveckla kärnkraften (40 procent avveckla mot 25 procent använd) och ”gamla gubbar” som vill använda den (22 procent avveckla mot 66 procent använd).

Även om vissa sociala åsiktsskillnader är stora i kärnkraftsfrågan är differenserna oftast än större när vi ser på olika politiska variabler. Vänster-högerideologi är ett exempel. Kärnkraften har blivit en vänster-högerfråga sedan många år tillbaka (Holmberg 2004). Det är på vänsterkanten som kärnkraftsmotståndet är som starkast och på högerkanten som entusiasmen för kärnkraften är som störst. I SOM-mätningen 2007 ville hela 70 procent av svarspersonerna ”långt åt höger” använda kärnkraften. Motsvarande andel bland personer ”långt åt vänster” var endast 35 procent.

Men kärnkraften är också en fråga som laddar mycket tydligt på en ekologisk grön-grå dimension. Människor med åsikter ”klart åt det gröna hållet” är mycket mindre positiva till att använda kärnkraften (35 procent) än personer ”klart åt det gråa hållet” (72 procent). Ett konkret exempel på det ekologiska sambandet är kopplingen mellan människors kärnkraftsåsikter och bedömningen av klimatförändringarna som ett hot mot miljön. Bland personer som uppfattar klimatutvecklingen som ett mycket stort hot mot miljön vill 40 procent använda kärnkraften långsiktigt. Bland dem som tvärtom upplever klimatförändringarna som ett ”inte särskilt stort hot” vill många fler använda kärnkraften (61 procent). Ännu har alltså inte det hänt som många kärnkraftsförespråkare hoppas på – att klimatfrågan skall omvända människor med grön ideologi.³

Det partipolitiska mönstret i kärnkraftsåsikterna har likheter, men har också förändrats jämfört med ur det såg ut i folkomröstningen 1980. Vänsterpartister (linje 3, lika med snabbavvecklingsalternativet 1980) och miljöpartister (fanns inte som parti 1980) är fortfarande mest negativa med en klar övervikt för att avveckla kärnkraften. Centerpartister (också linje 3 1980) är idag delade, men med en – för första gången i SOM-institutets mätthistoria – svag övervikt för att använda kärnkraften.⁴ Väljarna bakom ett annat linje 3-parti har bytt kärnkraftsfot än mer tydligt än centerpartiets sympatisörer. Det är kristdemokraternas anhängare som 2007 uppvisar en klar övervikt för att använda kärnkraften.

Linje 2-partiernas väljare från 1980 – de som skulle avveckla kärnkraften med förnuft – lutar idag klart över till att vilja använda kärnkraften i framtiden, minst

så bland s-sympatisörer, mest tydligt bland fp-sympatisörer. Moderata sympatisörer (linje 1, på pappret också det en avvecklingslinje 1980) är idag precis som 1980 de som är mest positiva till kärnkraften. Idag har moderata sympatisörer dock fått sällskap som de mest kärnkraftspositiva av sympatisörer till sverigedemokraterna (fanns inte som parti 1980). Bland sd-sympatisörer 2007 vill 65 procent använda kärnkraften i framtiden mot endast 18 procent som är för en avveckling.⁵

Kärnkraften – en valfråga 2010?

Sist kärnkraften var en valfråga av rang var i valen 1976 och 1979. Men då var kärnkraften å andra sidan bland de stora frågorna som påverkade valutgången. I valet 1976 till exempel bidrog kärnkraftsfrågan och Torbjörn Fälldins löfte att inte ladda Barsebäckreaktorn till att Olof Palme och socialdemokraterna förlorade makten (Holmberg, Westerståhl och Branzén 1977; Petersson 1977, Holmberg 1981).

Sedan dess har kärnkraften inte varit någon tung valfråga eller befunnit sig högt upp på väljarnas dagordning över viktiga frågor. I SOMs dagordningsmätningar har energi- och kärnkraftsfrågor sedan 1990-talets början befunnit sig på cirka 15:e plats med endast 1-2 procent som utpekar frågan som viktig (1 procent 2007). Under sent 1980-tal var andelarna något högre – mellan 3 till 11 procent och placeringar kring plats 10. Kärnkraften har alltså inte varit någon viktig fråga för någorlunda många människor sedan slutet av 1980-talet.

Några tydliga tecken på att det skall ändra på sig till 2010 finns väl egentligen inte. Men vi vet från tidigare att policyförändringar från partiernas sida kan påverka vad väljarna tar hänsyn till i valen. Om några partier aktivt politiserar kärnkraftsfrågan och exempelvis går ut och förordar en satsning på att bygga nya kärnkraftreaktorer samtidigt som andra partier tar ställning för en fortsatt avveckling redan under nästa mandatperiod kan frågan hamna högt upp bland de mer omstridda sakfrågorna 2010. Vi kan då få en strid mellan avvecklare och användare eller ännu tuffare en kamp mellan snabbavvecklare och utbyggare med långsamavvecklare och bevarare vacklande däremellan.

Avvecklarna, uppdelade på snabbavvecklare och långsamavvecklare, har enligt SOM-mätningen 2007 stöd av 8 respektive 23 procent av folket, tillsammans 31 procent. Bevararna, som vill använda kärnkraften men inte bygga ut den, omfattar också 31 procent. Utbyggarna som vill satsa på fler reaktorer i framtiden har stöd av 18 procent. Tillsammans har alltså användarna (bevarare och utbyggare) ett stöd på 49 procent. Sedan finns en stor grupp tveksamma som inte bestämt sig. De omfattar 20 procent. Motsättningen kan bli hård och som oftast avgöras av hur osäkra och mittenplacerade personer slutligen bestämmer sig (långsamavvecklare och bevarare).

Oppositionen är partipolitiskt delad mellan snabbavvecklare (v och mp) och långsamavvecklare (s). Alliansen är också splittrad. Centerpartiet och kristdemo-

kraterna lutar fortfarande officiellt åt en avveckling samtidigt som folkpartiet allt tydligare förespråkar en utbyggnad i framtiden Moderaternas officiella position är mer otydlig mellan bevarande och utbyggnad (Hedberg och Holmberg 2008b). Båda blocken är alltså splittrade, precis som de var i folkomröstningen 1980. Den splittringen talar kanske för att kärnkraftsfrågan begravs i valet 2010 och inte politiseras och förs ut i valrörelsen?

Men den mest intressanta frågan är naturligtvis vad som händer med kärnkraften efter valet 2010, och det oavsett om frågan varit het eller inte i valdebatten. En seger för oppositionen ökar möjligheterna för att avvecklingsplanen inte avvecklas. Diskussionen efter valet kommer då att gälla hur snabbt avvecklingen skall ske och när nästa reaktor skall stängas. Om alliansen vinner kan utvecklingen bli helt anorlunda. Avvecklingen kan komma att avvecklas mer permanent. Och en kärnkraftsutbyggnad kan bli aktuell.

Vi vet säkert att kärnkraften inte kommer att vara avvecklad 2010. Kanske kommer valet 2010 istället innebära att vi börjar bygga ut kärnkraften igen? En avvecklingsplan ersätts med en utbyggnadsplan. Mer kärnkraft efter 2010 istället för ingen kärnkraft. Ett tankeväckande resultat av folkomröstningen 1980 och den politik som förts i dess fotspår. Tre avvecklingslinjer kan komma att resultera i en utbyggnad av kärnkraften. Och det kanske utan en ny folkomröstning.

Hur troligt är ett sådant scenario? Ett första svar får vi på valnatten 2010.

Noter

- ¹ Mätningen gäller förtroendet för sju olika aktörer på energi- och kärnkraftsområdet. Enkätfrågan lyder: "Hur stort förtroende har Du för följande grupper när det gäller information om energi och kärnkraft?" Se vidare tabell 1.
- ² SOM-institutet mäter också sedan 2005 förtroendet för några specificerade myndigheter på energiområdet. Om vi jämför resultaten för 2006 och 2007 har förtroende stärkts något för Naturvårdsverket (från 82 procent mycket eller ganska högt förtroende 2006 till 84 procent 2007 bland personer med någon form av uttalat förtroende på en fyrgradig skala), Energimyndigheten (från 69 procent till 73), och Kommunens energirådgivare (från 60 procent till 64). För Kärnkraftsinspektionen (SKI) har dock förtroendet minskat något – från 77 till 73 procent (se Hedberg och Holmberg 2008a). Forsmarktillbudet och den omfattande negativa mediabevakningen långt in på år 2007 kan alltså ha skvätt över en aning också på SKI.
- ³ Men något håller på att hända när det gäller den grön-grådimensionens koppling till kärnkraftsåsikterna. Sambandet har försvagats något under senare år. Korrelationen (r) mellan kärnkraftsattityden och den ekologiska dimensionen har minskat från .38 2005, .34 2006 till .30 2007. Det betyder att människor "klart åt det gröna hållet" har blivit mer positiva till att använda kärnkraften (från 22

procent 2005, 24 procent 2006, till 35 procent 2007) samtidigt som personer ”klart åt det grå hållet” blivit *mindre* positiva till att använda kärnkraften (från 79 procent 2005, 76 procent 2006, till 72 procent 2007). Om klimatfrågan gjort de ”gröna” mer kärnkraftsvänliga är det föga troligt att klimatfrågan samtidigt gjort de ”grå” mindre kärnkraftspositiva. Någon annan förklaring måste åtminstone hittas för att förstå de ”grås” åsiktsförskjutning (som dock är så liten att den inte är helt statistiskt säker). Om vi mer konkret ser på vad människor som oroar sig mycket respektive inte alls för förändringar i jordens klimat tycker om kärnkraften visar det sig att bland dem som oroar sig mycket vill 44 procent använda kärnkraften 2005, 40 procent 2006 och 42 procent 2007 medan bland dem som inte särskilt eller inte alls oroar sig vill 61 procent 2005, 65 procent 2006 och 66 procent 2007 använda kärnkraften. Det vill säga människor som oroar sig för klimatförändringarna tenderar att vara klart mer negativa till kärnkraften än människor som inte oroar sig för vad som händer med klimatet. Och när det gäller opinionsförändringar har det inte inträffat några att tala om mellan 2005 och 2007, varken bland de klimatoroliga eller bland dem som inte är oroliga för klimatförändringarna. Klimatfrågan tycks med andra ord inte ännu ha gjort människor mer positiva till kärnkraften.

- 4 Resultaten för centerpartiets sympatisörer har varit följande under 2000-talet: 2000 avveckla 69 procent, använd 19 procent, övervikt avveckla +50 procentenheter; 2001 54, 30, +24; 2002 60, 21, +39; 2003 47, 41, +6; 2004 51, 37, +14; 2005 51, 43, +8, 2006 48, 39, +9 och 2007 42, 45, -3. Centersympatisörerna har gjort en klart snabbare resa i kärnkraftspositiv riktning än genomsnittet under 2000-talet; från 19 procent positiva till att använda kärnkraften år 2000 till 45 procent 2007 – en tillväxt på 26 procentenheter. Motsvarande siffror för hela svenska folket är 36 procent för användning av kärnkraften 2000 till 49 procent 2007, en tillväxt på 13 procentenheter, hälften av centerpartisternas ökning.
- 5 Antalet sverigedemokrater är få i SOM-studien 2007 (82 personer). Men resultatet var detsamma, eller ännu mer åt det kärnkraftspositiva hållet i SOM-studien 2006 (med 37 sd-sympatisörer, halva urvalet jämfört med 2007). I SOM 2006 var 78 procent av sd-sympatisörerna för att använda kärnkraften mot endast 11 procent som vill ha en avveckling (Holmberg och Weibull 2007: 293).

Referenser

- Hedberg, Per och Holmberg, Sören (2008a). *Åsikter om energi och kärnkraft*. Göteborg: SOM-institutet
- Hedberg, Per och Holmberg, Sören (2008b). *Swedish Nuclear Power Policy*. Göteborg: SOM-institutet
- Holmberg, Sören och Asp, Kent (1984). *Kampen om kärnkraften*. Stockholm: Liber

- Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) (2007). *Det nya Sverige*. Göteborg: SOM-insitutet
- Holmberg, Sören, Westerståhl, Jörgen och Branzén, Karl (1977). *Väljarna och kärnkraften*. Stockholm: Liber
- Holmberg, Sören (1981). *Svenska väljare*. Stockholm: Liber
- Holmberg, Sören (2004). Kärnkraftsanhängarna har gått om. I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Ju mer vi är tillsammans*. Göteborg: SOM-institutet
- Petersson, Olof (1977). *Väljarna och valet 1976*. Stockholm: Statistiska centralbyrån